

ENDÜSTRİLEŞME VE PLANLAMA

Ahmet ÖZTÜRK*

GİRİŞ

Endüstrileşme bir zorunluluk olarak her düzeyde planlamayı getirmiştir. Endüstrileşme ve kentleşme süreci ile çok yakından ilişkili olan planlama, toplum üzerinde faydalı ve akılcı sosyal bir kontrol aracı olmuştur da denilebilir. Planlama düşüncesi farklı çeşitli durumlara; ulusal, bölgesel, kentsel veya herhangi bir endüstride üretim sürecinin planlanması gibi uygulanmıştır.

Endüstrileşme ile gelişen batı ekonomileri içinde bulunduğu sorunlar nedeni ile günden güne planlamaya doğru sürüklendiği söylenebilir. Şöyle ki, dün olduğu gibi bugün dahi, gelişmekte olan ülkeler değişen oranda, ekonomik, politik ve sosyal yönde birçok sorunlara sahiptirler¹.

Endüstrileşmiş ülkelerin karşılaştıkları en önemli sorunun ise üretim bunalımından gelen enflasyon ve işsizlik olduğu söylenebilir. Endüstrileşmiş batı ekonomilerinde düzensiz piyasa mekanizması makro ekonomik kararlılığı sağlayıcı yönde işlemediği 1930'lu yıllardan beri görülmektedir.

Biliyoruz ki, 1930 dünya buhranında, çoğu endüstrileşmiş batı ekonomilerinde endüstriyel üretim % 20-30 arasında azalma gösterdiği gibi milyonlarca kişi işsiz kalmıştır. Yine 1974-75'lerde petrol krizinin yarattığı bunalım ile söz konusu ülkelerde endüstriyel üretimde dikkate değer bir azalış olurken yüzbinlerce kişi işsiz kalmıştır. Ayrıca 1982 yılının sonlarına doğru üretim, gelir ve dolayısı ile istihdamda konjktürel bir devreye girilmiş, A.B.D., İngiltere, Batı Almanya, Hollanda da işsizlik oranı % 8 - % 13 oranında olmuştur. Türkiye'de ise bu oran aynı yıl için % 18, 19'dur.

Batı ekonomilerinde, 1930'lardan beri düzensiz piyasa mekanizmasının ve de dünya ekonomik konjktürel devrenin yarattığı sorunları çözmeye devlet müdahaleciliği eğilimi hakim kılınmıştır. Hatta 1930'larda İngiltere ve A.B.D. de piyasa mekanizmasının kısa bir süre askıya alındığı dahi söylenebilir. Çünkü aynı yıllarda M. Roosevelt, A.B.D. de bankaları kısmen devletleştirmiş ve dış satımlarda devlet kontrolünü getirmiştir². İngiltere'de ise Keynes işsizliği ve endüstride görülen bunalımı

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

1 Söz konusu edilen sorunların açıklanması için bkz.: K.B. Griffin - J.L. Enos, Planning Development, Addison-Wesley Pub. Comp., London, 1970, s. 3-7.
2 Burhan Asaf, "1933-1934 Bir Yılbaşı Bilançosu" Kadro Dergisi 1934, Cilt: 3, A.İ.T.İ.A. Yayın No: 134, 1980, s. 26.

önlemede bir araç olarak devlet müdahaleciliğini önermiştir. Hatta Keynes, "tam istihdama ulaşabilmek için hükümet ekonominin serbest işleyişine müdahale edecek durumda olmalıdır" der³.

Türkiye dünya bunalımının yarattığı etkilerden kurtulmak ve sağlıklı bir endüstrileşmeye geçebilmek için aynı yıllarda devletçiliğe geçmiş ve 1933'lerde Birinci Sanayi Planlaması'nı uygulamaya koymuştur⁴.

Buraya kadar söylenmek istenen şudur. Serbest piyasa mekanizmasının işleyişinde görülen aksaklıklar yüzünden yerleşen düzensizliği (yani enflasyon, işsizlik ve üretim azlığı gibi) iyileştirmek için bir organizasyon eksikliği söz konusu ve bu eksiklik devlet müdahaleciliği ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmamızın amacı, endüstrileşme ve endüstrileşme sonrası toplumlarda planlamanın daha da önem kazanacağını belirtmektir.

PLANLAMANIN TANIMI VE İLĞİ ALANI

Politik sistemin amaçları anayasada ifade edilirken, ekonominin amaçları ise planda ifade edilir. Bu cümleden anlaşılacağı üzere planlamanın ilgi alanı olmadığı bir şey düşünülemez. İdari yasalar anayasa ile sağlıklı bir şekilde işler ve ekonomik yasaların da planlama ile sağlıklı şekilde işler denilirse, kanımızca hata yapılmamış olur.

Günlük yaşamımızdan tutun da, işletmelerin ve hükümetlerin alacakları en ciddi kararlarda dahi en önemli rolü planlama oynar. Aşağıda planlama tanımlarından da ortaya çıkacağı gibi planlamanın ilgili olmadığı veya girmediği hiç bir faaliyete alanı yok gibidir.

Planlamanın farklı düzeyde uygulanabilmesi nedeni ile planlama için çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Burada daha çok konumuza ilişkin tanımlara yer verilecektir.

İngiliz İktisatçı L. Robbins, 1937'de, "planlamak; amaçlı hareket etmek seçmektir. Ayrıca seçim ekonomik faaliyetin özü" diyerek, ekonomik yaşamın tümü planlama ile ilgili olduğunu vurgulamıştır⁵.

İsveçli iktisatçı, I. Sevenilson 1938'de planlamayı farklı dönemlerdeki eylemleri bir plan içinde eşgüdüleme olarak görmektedir. İngiliz iktisatçısı, H.D. Dickinson'a göre ise planlama, neyin ne kadar üretileceği ve kimlere dağıtılacağı gibi temel ekonomik kararların belirli bir otoritenin bilinçli karar vermesidir⁶. R. Stone göre "bir plan sistemin işleyiş özelliklerini verirken politikalarımızı da nasıl gerçekleştirebileceğimizi gösterir" der.

Fransız iktisatçıları, G. Caire ve P. Masse, planlamayı piyasa mekanizmasının işleyişini düzeltmek ve yarattığı belirsizlikleri azaltmak için kullanılması gerekli

- 3 Michael Stewart (Çev.: A. Baltacıgil) Keynes Devrimi, Minnetoğlu Yayını, İstanbul, 1980, s. 153.
- 4 Bu konuda geniş bilgi için bkz.; Ahmet Öztürk, "Atatürk Döneminde Devletçilik ve Planlama Anlayışı, B.İ.T.İ.A., İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2 Ağustos 1981, s. 53-74.
- 5 Leif Johansen, Lectures on Macroeconomic Planning Part I, North-Holland Pub., Comp., Amsterdam, 1977, s. 45.
- 6 Ahmet Öztürk, İktisadi Planlama Model ve Yöntemler, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ders Notu, Bursa 1982, s. 10.

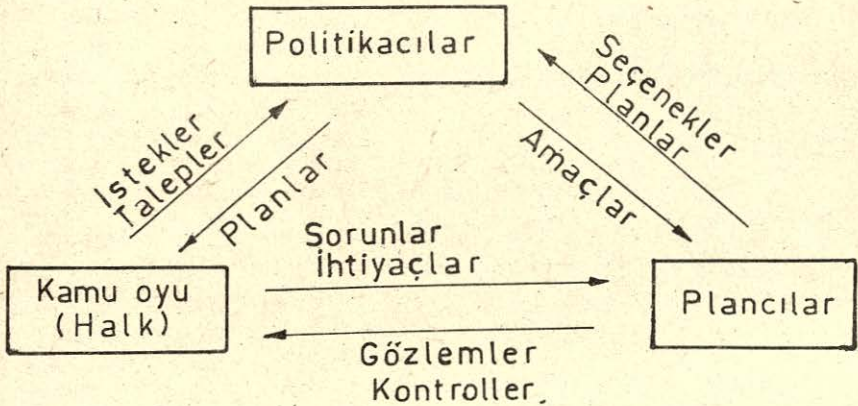
olan bir araç olarak görmektedirler ⁷.

Sosyalist ders kitaplarında ise "planlama; üretim, bölüşüm yatırım ve tüketimi içeren ekonomik sürecin bir idare sistemidir. Planlamanın önemi özellikle üretim araçlarının ve emeğin farklı kullanımlarının dağıtımında ekonomik hedeflerin ve yöntemlerin belirlenmesi ve onların uygulanmasında görülür. Böylece planlama ulusal gelirin optimal büyümesini ve sosyal ihtiyaçlarının en uygun doyumunu elde etmek için ekonomik stratejinin bir aracı" denir ⁸.

Yukarıdaki tanımlara ek olarak planlama için karar verme ve problem çözme açısından bir tanım daha getirebiliriz. Planlama, belirli bir çevrede kişiler veya organizasyonlarca sistematik bir problem çözme süreci ve de işlerimizde becerilerin, bilgilerin uygulanması ve geliştirme sürecidir.

Planları hazırlayan ve onları ilgili birimlere sunan plancılar. Makro düzeyde plancıların hazırladığı planları kabul eden ve bir kanun haline getirerek uygulamaya koyan ise hükümet veya bir anlamda politikacılar. Politikacılar, kamuoyunun (halkın) istem ve ihtiyaçlarına ve devletin iktisat politikalarına uygun amaçları belirleyerek plancılar sunar. Sonra plancılar, amaçlara uygun teknik çözümleri yani planları hasıl ederler. Kamuoyunun ihtiyaç ve sorunları plancılar gittiği düşünülür ve de plancıların gözlemleri ve planları da kamuoyunu etkilediği düşünülür. Kamuoyu ve politikacılar bir anlamda karar verenler olarak ele alınabilir. Sorunların çözümünde optimal bir yaklaşım istenirse, önce sorunlar veya amaçlar plancılar gider. Plancılar söz konusu amaçlara uygun optimali araştırır ve optimal planları hazırlayarak karar vericilere sunar. Bütün bu anlatılanlardan ortaya çıkan, politikacılar, plancılar ve kamuoyu arasında karşılıklı ilişkilerin söz konusu olduğu ve bu ilişkilerin yok edilemeyeceğidir.

Politikacılar, kamuoyu ve plancılar arasındaki ilişkileri basit bir şekilde ifade edebiliriz ⁹.

7 Leif Johansen, a.g.e., s. 41.

8 J. Wilczynski, The Economics of Socialism, George Allen-Unwin Pub., Comp., London, 1977, s. 33.

9 Anders Karlquist, Planning and its Relations to the Public and the Decision Making, SPURS, MIT, April 1972, s. 3.

Plancılar, kamuoyu ve politikacılar arasındaki ilişki ve bu ilişkilerin getirisinden istenen, amaçlara ulaşmaktır. Amaçlar ne olabilir dendiğinde bu ülke ekonomisinin içinde bulunduğu sorunlara göre değişebilir. Örneğin, gelişmiş batı ekonomilerinde iktisat politikalarının amaçları şöyle sıralanabilir ¹⁰.

- Kararlı bir fiyat düzeni,
- Kararlı bir dış ticaret ödemeler dengesi,
- Adil bir gelir dağılımı,
- Sosyal malların yeterli şekilde tedariki,
- Tam istihdam,
- Gayri safi milli hasılda önemli artış hızına ulaşma,
- Bölgeler arasında dengeli kalkınma,
- Firmalar arasında uygun ve eşit yatırım olanakları sağlamaktır.

İktisat politikalarının amaçları planlarda yer alır ve bu amaçlara uygun planlar hazırlanır.

Şimdi plancılar, kamuoyu ve politikacılar arasındaki ilişkiyi ve de onların ekonomiye sağlayacağı faydayı gösterebilecek kuramsal matematik bir modeli geliştirmeye çalışalım.

X_1 = Kamuoyunun kalkınmaya veya ekonomiye sağladığı fayda.

X_2 = Kalkınmada politikacıların rolü.

X_3 = Plancıların kalkınmadaki etkinliklerini.

X_{ij} = Temel değişkenler arasındaki, istek, amaç, sorun, gözlem, plan ve seçenekler gibi bilgi akışları ile temel değişkenlere etki eden faktörleri gösterebilir.

Üç temel değişken arasındaki ilişki ve birinin diğer değişkene sağladığı veya üç temel değişkenin tüm ekonomiye sağladığı maksimum fayda aşağıdaki şekilde bir matematik model olarak ifade edilebilir ¹¹.

$$\text{Max } F = f(X_1, X_2, X_3) = f[U_1(X_{1j}), U_2(X_{2j}), U_3(X_{3j})]$$

$$X_1 = U_1(X_{1j})$$

$$X_2 = U_2(X_{2j})$$

$$X_3 = U_3(X_{3j})$$

ve

$$U_1 = (X_{11}, X_{12}, \dots, X_{1m})$$

$$U_2 = (X_{21}, X_{22}, \dots, X_{2m})$$

$$U_3 = (X_{31}, X_{32}, \dots, X_{3m})$$

10 G. Denton-M. Forsyth-M. MacLennan, Economic Planning and Policies In Britain, France and Germany, George Allen ve Unwin Ltd. London, 1969, s. 26.

11 Model kuramsal bir ilişkiyi göstermekten öte bir iddia taşımamaktadır. Modelin varsayımları burada ele alınmamış, çünkü model geliştirmeye oldukça muhtaçtır. Modelin uygulanabilmesi için güçlük kanımızca, temel değişkenlere etki eden bilgilerin (değişkenlerin) ölçülme zorluğudur.

Eğer, fayda fonksiyonu (F), U_1 'nin ($i = 1, 2, 3$) bir fonksiyonu ise ve de U 'lar kendi içlerinde belli bir ağırlığa sahipse bu ağırlıklar λ parametreleri ile gösterilebilir.

$$F = f(X_1, X_2, X_3) = \lambda U_1 + \lambda U_2 + \lambda U_3$$

Planlamacı, politikacıların ve kamuoyunun tüm ekonomiye sağladığı en uygun faydanın oluşturulmasında değişkenlerin bileşimi şöyle olmalıdır.

$$\frac{\partial F}{\partial X_1} = 0 \quad \frac{\partial F}{\partial X_2} = 0 \quad \frac{\partial F}{\partial X_3} = 0$$

Modelde ele aldığımız değişken parametrelerine, belirli ağırlıkta değerler verilebilir. Ayrıca X_{ij} ($i = 1, 2, 3$ $j = 1, 2, \dots, m$) değişkeni, planlamacıya, politikacıya ve kamuoyuna etki eden bilgilere göre değişebilir.

Buraya kadar ortaya konulmaya çalışılan; a) planlamanın ilgili olmadığı hiç bir faaliyetin olmadığı, b) ekonomide karar vermeye hakim olan gruplar, planlılar ve kamuoyu arasında iyi bir diyalog olursa ve ilişkiler ülke ekonomisinde en uygun faydanın elde edilmesine yönelikse, bu faydanın elde edilebilmesinde geliştirdiğimiz modelin yardımcı olacağını ortaya koymak, c) kamuoyu içinde yer alan işletmelerin planlama amaçları ile ulusal planlama amaçları arasında uygun bir ilişki olmalı, karşılıklı olarak birbirini tamamlaması gerektiğini vurgulamaktır.

ENDÜSTRİLEŞME SONRASI ÜLKELER VE PLANLAMA

Endüstrileşme sonrası ülkelerin planlamaya doğru daha yoğun sürükleneceğini burada ele alınacak üç özellik ile ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Endüstrileşme sonrası toplumlarda aşağıdaki özellikler görülmektedir ¹².

1. Endüstrileşme sonrası ülkelerde, istihdam yönünden ağırlıklı sektör hizmet sektörünün olması,
2. Endüstrileşme sonrası ülkelerde, gelişme nicel faktörlerden ziyade nitel (kalitatif) faktörlere bağlı olması,
3. Endüstrileşmiş ülkelerin geleneksel problemleri yüzünden daha iyi örgütlenmeye gitmeleridir.

Şimdi bu üç özelliği irdeleyelim.

1. İstihdam Yönünden Ağırlıklı Sektörün Hizmet Sektörü Olması

Bilindiği gibi ekonomideki tüm üretim sektörleri; birincil üretim sektörü (tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, maden çıkarımı ve taş ocaklığı), ikincil üretim sektörleri (endüstriyel ürünler) ve üçüncül üretim sektörü (hizmetleri) olarak üç ana grup altında toplanır ve sınıflandırılır ¹³.

Böyle bir sınıflandırmaya dayanarak çalışmamızda birincil üretim sektörlerini tarım, ikincil üretim sektörlerini endüstri (sanayi), üçüncül üretim sektörü faaliyet-

12 Robert L. Heilbroner, *Business Civilization in Decline*, Penguin Books Ltd., Middlesex, England, 1977, s. 49.

13 Charles P. Kindleberger, *Economic Development*, Mc. Graw-Hill Book Comp., Inc., New York, 1965, s. 171.

lerini de hizmet adı altında ele alacağız.

Endüstrileşmiş batı ülkelerinde tarımda istihdam edilen işgücü oranı endüstrileşme sonrası, toplam işgücünün çok az bir kısmını oluşturur. Aşağıdaki tabloda 1950'lere göre 1970'ler mukayese edildiğinde, bu durum A.B.D., Batı Almanya ve İngiltere ekonomilerinde görülmektedir.

Örneğin; A.B.D. de 1972 yılında toplam işgücünün % 4 tarımda, % 32'si sanayiye ve % 64'ü de hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Çeşitli yıllara göre, A.B.D., Fransa, Batı Almanya, İngiltere ve Türkiye'yi de içine alarak hazırlanan tablo 1, üç sektörde istihdam edilen işgücünün yüzdelerle dağılım oranlarının değişik ölçülerde olduğunu göstermektedir.

Tablo: 1
Çeşitli Yıllara Göre Üç Sektörde İstihdam Edilen
İşçilerin Yüzdelerle Dağılımı

Ülke	Yıl	SEKTÖRLER		
		Tarım	Endüstri	Hizmet
A.B.D.	1900	38	38	24
	1950	12	33	55
	1972	4	32	64
	1950	35	45	20
Batı Almanya	1970	17	39	44
	1950	24	48	28
İngiltere	1968	10	48	42
	1950	6	56	39
	1970	4	45	50
Türkiye	1950	80	6.5	13.5
	1955	77.4	6.6	16
	1960	74.9	7.5	17.6
	1965	71.9	7.9	20.2
	1970	68.4	8.6	23
	1975	64.8	7.7	27.5

Kaynak: Robert L. Heilbrener, a.g.e., s. 51'deki tablo ve Türkiye İstatistik Yıllıkları Yayınları

Tablo 1'i irdelersek, endüstrileşme sonrası işgücü tarımdan hizmete hızla kaydığı görülmektedir. Ayrıca endüstri sektörü, bu kaymada asıl değişikliğin kaynağı olmadığı görülmektedir. İngiltere ve Fransa'da 1950-1970 arası endüstride, çalışanların yüzdesi kısmen azalırken, A.B.D. ve Batı Almanya'da değişmediği görülmektedir. Günümüzde işgücünün endüstriden hizmete olan kaymalar, tarımdan hizmete olduğu kadar fazla olmamaktadır. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde marjinal getirileri az olan ayakkabı boyacılığı, kahvecilik, manavcılık, garsonluk vb. gibi hizmetlere daha çok kaymalar olur. Bu tip işlerde çalışmak teknik bilgi ve uzmanlık istemez. Fakat endüstride ise çalışanlar, belirli bir uzmanlaşmaya gitmiş olup, hizmet sektöründe kendi uzmanlıklarına göre ve istedikleri ücret düzeyinde iş bulmaları güç olduğundan, yukarıda ifade ettiğimiz gibi endüstriden hizmet sektörüne işgücü geçişi çok az olur.

Türkiye'nin çeşitli yıllara göre işgücünün yüzdelik işgücü dağılım rakamları, endüstrileşme sonrasına geçmiş A.B.D., İngiltere, Batı Almanya, Fransa'nın verileri ile mukayese edildiğinde, çok kötümser bir tablo ortaya çıkmaktadır. Çoğu iktisatçılar, bu rakamlara bakarak ülkemizin sağlıklı endüstrileşme dönemine dahi geçemediğini söyleyebilirler.

Endüstrileşme ile birlikte tarımdan, sanayi ve hizmete olan işgücü geçişleri, toplumun yerleşik alışkanlıklarının değişmesine ve dolayısı ile yeni sosyal ihtiyaçları da beraberinde getirecektir. Endüstrileşme ve endüstrileşme sonrası ile gelen toplumun sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin sağlıklı endüstrileşmeye geçebilmeleri, sektörler arasındaki işgücü kaymalarının etkin şekilde olması için ne gereklidir gibi bir soru sorulduğunda, alınacak yanıt planlamadan başka bir şey olmayacaktır.

2. Endüstrileşmiş Ülkenin Hızlı Gelişmesi Nicel Faktörlerden Ziyade Nitel Faktörlere Bağlı Olması

Bilginin ekonomik büyümeyi yönlendirmede etkin bir rol oynadığını kimse reddedemez. Sermaye, emek, üretim faktörleri ile bilginin kalkınmadaki payı mukayese edilirse, kanımızca bilgi daha ağırlık arzedecektir. Ayrıca endüstrileşmiş batı ekonomilerde, eğitim ve teknolojinin gelişmesi ve de bilgilerin uygulanışı ile büyüme hızı da artmıştır.

Bilgi de bir üretim girdisi gibi düşünülmelidir. Bilginin ekonomik üretim sürecine girmesi ile belki de çevre kirlenmesi silahlanma yarışı gibi olumsuz etkiler yarattığı söylene de, toplumlara çağdaş yaşam düzeyini sağlamaındaki katkıları daha ağırlıklı olmuştur. İşte tüm insanların düşünemediği ve çözümleri olmadığına inandığı sorunlar bugün bilgi sayesinde çözümlenmiştir. Örneğin, tıptaki gelişmeler (organ nakilleri, kanserin tedavisi) uzay çalışmaları gibi.

Bilginin oluşturulmasındaki masraflar daha çok araştırma ve geliştirmeye yöneliktir. 1960'lardan sonra A.B.D. ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde araştırma ve geliştirme masrafları çok yükselmiştir. Örneğin, A.B.D.'de Birinci Dünya Savaşı sonunda yaklaşık yılda 1 milyar dolar olan araştırma geliştirme masrafları, 1970'lerin başında 28 milyar dolara ulaşmıştır. Ayrıca 1966'da yine A.B.D.'de yeni endüstriyel ürünlerin, temel araştırması için 1 milyar dolar harcanmıştır¹⁶. Araştırma ve geliştirme için bu denli harcamalara gitmenin nedeni kararlarda ve üretim süreci verimliliğinde, etkin olacak miktardan ziyade uzmanlaşmanın olduğundandır. Çünkü insanoğlu, yaşadığı bugünkü çağdaşlık düzeyini ve ulaştığı ekonomik ve sosyal refahı teknolojik gelişmelere yani araştırma ve geliştirme çalışmalarına borçludur¹⁷.

Bilgi girdisinin ekonomik üretim sürecinde oynadığı rol nedeni ile daha önce üç ana grupta ele aldığımız ekonomik faaliyetlere, dördüncü sektör olarak yönetim ve karar vermede girmiştir. Dördüncü sektörün yani yönetim ve karar verme sektörünün faaliyetleri şöyle sıralanabilir:

16 Robert, L. Heilbroner, a.g.e., s. 54.

17 Araştırma ve Geliştirmenin Önemi Hakkında Bkz.: İsmet S. Barutçugil, Teknolojik Yenilik ve Araştırma Geliştirme Yöntemi, Bursa Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Yayını, No: 3, Bursa Üniversitesi Basımevi 1981.

- a) Bilgilerin toplanması ve biriktirilmesi,
- b) Karar verme,
- c) Araştırma ve geliştirme,
- d) Diğer birimler için bir faaliyet programının hazırlanması,
- e) Diğer birimlerin faaliyetlerini denetleme ve analiz etmedir.

1967 yılında A.B.D.'de toplam işgücünün % 22'si bu dördüncü sektörde istihdam edilmiştir ¹⁸.

Kanımızca, endüstrileşme çabası içinde olan ülkeler ve endüstrileşen tüm ülkelerde en önem arzedecek sektör dördüncü sektör ve bu sektörün temelini teşkil eden bilgi işlem faaliyetleri olacaktır. Dördüncü sektörün oluşması ve de bu sektörün ekonomik büyümeye devamlı katkısının olabilmesi yine de planlama ile olacaktır.

3. Endüstrileşme Sonrası Ülkeler, Organize Olmaya Yönelmeleri

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına ve yirminci yüzyılın başlarındaki kadar bugün, gelişmiş ve de gelişmekte olan ülkelerde, sınıflar arasındaki bölünme ve çatışma yok denilebilir. Çünkü, kamu sektörünün ekonomik faaliyetlere girmesi ile sağlık, eğitim hizmetlerinde düşük gelir gruplarına sosyal yardımlar sağlamıştır.

Ayrıca kamu sektörü işletmelerinin izlediği politikalar daha çok düşük gelir gruplarına ve ülkenin temel ihtiyaçlarına yöneliktir. Örneğin, ülkemizde İktisadi Devlet Teşekkülleri, işsizliğin azaltılmasında, önemli temel ürünlerin üretilmesi ve bunların fiyatlarını düşük tutarak düşük gelir gruplarının yararlanabileceği fiyattan sunmaktadır. Böylece İktisadi Devlet Teşekküllerinin, ülkede sosyal huzursuzluğu önleyici etkilerinin olduğu söylenebilir.

Öte yandan teknolojik ve örgütsel gelişmeler, ekonomik ve sosyal birimlerin boyutlarını pazar şartlarından dolayı birleşme yoluna gitmeye zorlamaktadır. Çünkü, günümüzde pazar payının büyük kısmı az sayıda güçlü ve büyük firmalar tarafından paylaşılmaktadır. Ayrıca küçük işletmeler büyük güçlü firmalar karşısında yaşayabilmek için birleşmek zorundadırlar.

Kamu sektörünün toplumda düzenleyici rol oynayabilmesi ve tekelleşmenin olumsuz etkilerinin yok edilebilmesi için şüphesiz planlamaya gerek vardır.

Özetle diyebiliriz ki, endüstrileşme ve sonrası toplumların geleceğini belirleyecek en önemli araç planlama olacaktır.

---

18 J.G. Lambooy, "The Role of Regional Urban Centers in Socio-economic Development", Institute of Social Studies, The Hague, Ders Notu, November 1972, s. 7.